

Hoogheemraadschap van Delfland

Accountantsverslag 2016
6 april 2017

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Aard en reikwijdte van de werkzaamheden
3. Beheersing van de bedrijfsprocessen
4. Bevindingen naar aanleiding van de eindejaarscontrole
5. Verslaggeving in de jaarrekening
6. Financiële positie en resultaat
7. Overige aandachtspunten

Uw contactpersonen:

drs. R. (Rik) Opendorp RA

Accountantspartner

M: 06 – 100 90 464

E: r.opendorp@bakertillyberk.nl

M.A. (Mark) van Rooij RA

Senior Manager

M: 06 – 422 10 305

E: m.vanrooij@bakertillyberk.nl

Kantoorgegevens:

Baker Tilly Berk N.V.

Bijster 55

Postbus 3814

4800 DV BREDA

T: 076 – 525 00 00

1. Inleiding

Hoogheemraadschap van Delfland

Aan het college van dijkgraaf en hoogheemraden en de leden van de Verenigde Vergadering

Geachte dames en heren,

Voor u ligt het accountantsverslag dat wij hebben opgesteld op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de controle van de jaarrekening 2016 van Hoogheemraadschap van Delfland.

In dit verslag is allereerst een samenvatting opgenomen van onze bevindingen betreffende de beheersing in de bedrijfsprocessen inclusief de geautomatiseerde gegevensverwerking. Hierover hebben wij reeds uitgebreid gerapporteerd in onze managementletter. Vervolgens zijn de bevindingen opgenomen zoals door ons geconstateerd bij de controle van de jaarrekening waarbij wij ook aandacht besteden aan de verslaggeving in de jaarrekening en de financiële positie van het waterschap.

Wij zijn voornemens bij de jaarrekening over boekjaar 2016 een goedkeurende controleverklaring ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid te verstrekken. De bevindingen in dit verslag doen dan ook geen afbreuk aan ons oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening.

Boekjaar 2016 is het tweede jaar dat wij de controle voor uw organisatie verrichten. Evenals in voorgaand jaar constateren wij dat de samenwerking goed en plezierig is verlopen. Wij bedanken de medewerkers van Hoogheemraadschap van Delfland voor de open en constructieve samenwerking bij het verrichten van onze controlewerkzaamheden en de totstandkoming van onze rapportage.

Met vriendelijke groet,

drs. R. Opendorp RA
Verantwoordelijk accountant

M.A. van Rooij RA
Senior Manager

2. Aard en reikwijdte van de werkzaamheden

2.1 Opdracht

Wij hebben van de Verenigde Vergadering de opdracht gekregen om de jaarrekening over boekjaar 2016 van Hoogheemraadschap van Delfland te controleren. De randvoorwaarden betreffende de opdracht zijn wij in de opdrachtbevestiging met u overeengekomen.

Wij hebben gecontroleerd of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva per 31 december 2016 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Verder hebben wij onderzocht of dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 rechtmatig tot stand zijn gekomen, wat wil zeggen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder verordeningen van het hoogheemraadschap zelf. Tot slot hebben wij vastgesteld of het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening, geen materiële afwijkingen bevat en alle informatie op grond van het Waterschapsbesluit bevat.

Bij de uitvoering van onze controlewerkzaamheden inzake de jaarrekening hebben wij de goedkeuringstolerantie gehanteerd in overeenstemming met het Waterschapsbesluit (hoofdstuk 5.2). Hieruit volgt dat wij voor de jaarrekening een tolerantie voor fouten van € 2.400.000 (1% van de bruto lasten) hebben gehanteerd en een tolerantie voor onzekerheden van € 7.200.000 (3% van de bruto lasten). De rapporteringstolerantie voor dit verslag van bevindingen is daarbij eveneens gesteld op € 480.000 (20% conform uw controleprotocol). Voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie zijn de toleranties gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT.

2.2 Verantwoordelijkheden

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Hoogheemraadschap van Delfland is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het college van dijkgraaf en hoogheemraden is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle.

2. Aard en reikwijdte van de werkzaamheden

2.3 Werkzaamheden

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Controlestandaarden, hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit, het Controleprotocol WNT en het controleprotocol van Hoogheemraadschap van Delfland. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische gedragsnormen en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Wij hebben in onze opdrachtbevestiging uiteengezet dat voor iedere controleopdracht inherente beperkingen gelden. Onze controleaanpak en geselecteerde werkzaamheden zijn gebaseerd op onze inschatting van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

De inschatting van de risico's is, mede op basis van overleg met het college van dijkgraaf en hoogheemraden en het management van de werkorganisatie van Hoogheemraadschap van Delfland, tot stand gekomen door de beoordeling van de interne beheersing binnen de organisatie voor zover die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en het getrouw beeld daarbij. Ook hebben wij de omgevingsfactoren en activiteiten van Hoogheemraadschap van Delfland in onze beoordeling betrokken.

Bij onze werkzaamheden voor de interim-controle hebben wij de opzet, het bestaan en de effectieve werking van de interne beheersing binnen uw organisatie beoordeeld. Bij onze werkzaamheden voor de eindejaarscontrole hebben wij vervolgens de financiële informatie in de jaarrekening gecontroleerd. Hierbij hebben wij ook de geschiktheid van de gebruikte grondslagen en redelijkheid van de door het college van dijkgraaf en hoogheemraden gemaakte schattingen in de jaarrekening beoordeeld.

De bevindingen naar aanleiding van onze werkzaamheden hebben wij opgenomen in de managementletter en dit accountantsverslag. Ons oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening hebben wij opgenomen in onze controleverklaring.

3. Beheersing van de bedrijfsprocessen

3.1 Werkzaamheden

Als onderdeel van onze controle van de jaarrekening van Hoogheemraadschap van Delfland hebben wij een onderzoek ingesteld naar de administratieve organisatie en de interne beheersingsmaatregelen van het waterschap. In onze werkzaamheden beperken wij ons tot die onderdelen van de AO/IB en in die omvang als voor onze controle van de jaarrekening noodzakelijk is. Dit houdt in dat onze rapportage niet noodzakelijkerwijs alle aandachtspunten in de organisatie weergeeft die bij een meer uitgebreid en specifiek hierop gericht onderzoek naar voren zouden kunnen komen.

Onze werkzaamheden waren primair gericht op:

- De opzet, het bestaan en de werking van de AO/IB in de belangrijke processen 'inkoop' (en 'betaling'), 'personeel' en 'aanbesteding'
- De opzet en het bestaan van de AO/IB ten aanzien van de processen 'projecten' en 'belastingen'
- De werkzaamheden die worden verricht door de afdeling 'Concerncontrol'
- De opzet, het bestaan en de werking van de AO/IB in de automatiseringsomgeving (GIDS)

De bevindingen naar aanleiding van de hierboven genoemde werkzaamheden hebben wij reeds in oktober 2016 met u besproken en tevens aan u gerapporteerd in onze managementletter van oktober 2016.

3.2 Bevindingen ten aanzien van de beheersing

Naar aanleiding van ons onderzoek naar de AO/IB hebben wij een aantal aandachtspunten geconstateerd die wij in onze managementletter onder de aandacht van het management hebben gebracht. Naar onze mening is er sprake van twee geconstateerde bevindingen die de hoogste prioriteit van de organisatie moeten hebben voor opvolging en verbetering alsmede een aantal bevindingen van minder importantie. De bevindingen met de hoogste prioriteit betreffen de volgende:

- Procedures voor aanbestedingen
 - De bevinding ziet met name op het risico van onrechtmatige inkopen door a) de overwegend decentrale inkoop, b) de complexe en gewijzigde wetgeving ten aanzien van aanbestedingen, c) het feit dat een spendanalyse wel wordt geïmplementeerd, maar in 2016 nog niet structureel is uitgevoerd en d) het feit dat de interne beheersing vooral gericht is op de *juistheid* van de gevolgde procedures bij aanbestedingen, maar niet op de *volledigheid* van de aanbestedingen.
- Opvolging Wet DBA (VAR)
 - De bevinding betreft met name dat de gevolgen van deze wet voor de inhuur van tijdelijke medewerkers verstrekend kunnen zijn. Ondanks dat handhaving van deze wet voornamelijk is uitgesteld is het wenselijk om tijdig op de wet en de gevolgen daarvan te anticiperen.

3. Beheersing van de bedrijfsprocessen

In onze managementletter hebben wij per bevinding een toelichting opgenomen op de bevindingen, het risico voor uw waterschap en een aanbeveling waarop de bevinding geadresseerd kan worden. Dat laatste omvat zowel een aanbeveling voor het in het reguliere proces opnemen van toereikende maatregelen van interne beheersing alsmede een aanbeveling voor aanvullende werkzaamheden om het risico in de te controleren jaarrekening over boekjaar 2016 te ondervangen.

Bij onze controle voor volgend boekjaar (2017) zullen wij vaststellen of wijzigingen in het proces zijn doorgevoerd om tot verbetering van de interne beheersing te komen. Voor de controle van de jaarrekening 2016 hebben wij aanvullende werkzaamheden verricht om vast te stellen dat er geen sprake is van een restrisico dat bovenstaande bevindingen leiden tot een fout in de jaarrekening. Hiertoe hebben wij onder andere de werkzaamheden zoals beschreven in paragraaf 4.4 van dit verslag uitgevoerd. Naar onze mening is er op basis van de aanvullende werkzaamheden en de bevindingen daarbij geen sprake van een restrisico dat een materiële fout in de jaarrekening zou bestaan.

3.3 Bevindingen ten aanzien van de geautomatiseerde gegevensverwerking

Volgens wettelijke bepalingen dient de accountant verslag uit te brengen van de bevindingen over de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Wij onderzoeken de geautomatiseerde gegevensverwerking voor zover wij dat noodzakelijk achten in het kader van de controle van de jaarrekening. De accountantscontrole kan daarom leiden tot andere constateringën dan wanneer een gericht onderzoek naar de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking zou plaatsvinden.

Bij ons onderzoek hebben wij ons gericht op de geautomatiseerde gegevensverwerking die wij voor Hoogheemraadschap van Delfland hebben aangemerkt als de GIDS applicatie (met daarin de modules van de financiële administratie, urenregistratie, activaregistratie en projecten) en de relevante General IT Controls.

Betreffende onze werkzaamheden ten aanzien van de General IT Controls (GITC's) en de Application Controls (AC's) hebben wij één bevinding geconstateerd die de hoogste prioriteit moet hebben voor opvolging en verbetering. Ook ten aanzien van de GITC en de AC hebben we daarnaast een aantal bevindingen opgenomen van minder importantie. De bevinding met de hoogste prioriteit betreft de volgende:

- Logische toegangsbeveiliging – netwerk
 - De bevinding ziet op a) aanwezigheid van onderbouwing van toekenning/wijziging van bevoegdheden, b) de eisen die aan wachtwoorden worden gesteld, c) de aanwezigheid van niet-persoonsgebonden accounts, d) de aanwezigheid van accounts die niet direct herleidbaar waren tot personeelsleden van het waterschap en e) de aanwezigheid van meerdere accounts met hoge rechten.

3. Beheersing van de bedrijfsprocessen

In onze managementletter hebben wij de actiepunten voor het waterschap naar aanleiding van de hiervoor genoemde bevindingen opgenomen. Deze actiepunten bestonden met name uit het doen van nader onderzoek naar de geconstateerde bevindingen en het zorg dragen voor verklaringen en onderbouwingen bij die bevindingen. Waar dit op basis van die actiepunten noodzakelijk wordt geacht vindt overweging van aanpassing van de procedures rondom de geautomatiseerde gegevensverwerking plaats.

Ook ten aanzien van de door het waterschap uitgevoerde actiepunten geldt dat wij kennis hebben genomen van de opvolging daarvan en aanvullende werkzaamheden hebben verricht om vast te stellen dat er geen sprake is van een restrisico dat bovenstaande bevindingen leiden tot een fout in de jaarrekening. Naar onze mening is er op basis van de aanvullende werkzaamheden geen sprake van een restrisico dat een materiële fout in de jaarrekening zou bestaan. Bij onze controle voor volgend boekjaar (2017) zullen wij vaststellen of wijzigingen in het proces zijn doorgevoerd om tot verbetering van de interne beheersing in de geautomatiseerde gegevensverwerking te komen.

3.4 Conclusie

Betreffende de accountantscontrole van de jaarrekening concluderen wij dat de interne beheersing en geautomatiseerde gegevensverwerking, aangevuld met specifieke gegevensgerichte werkzaamheden voor de geconstateerde tekortkomingen in de beheersing, voldoende aanknopingspunten biedt om te kunnen komen tot een goedkeurende controleverklaring.

4. Bevindingen eindejaarscontrole

4.1 Rapporteringstolerantie voor financiële afwijkingen

Bij de uitvoering van onze werkzaamheden betreffende de jaarrekening hanteren wij een tolerantie vanaf welke wij geconstateerde afwijkingen aan het college van dijkgraaf en hoogheemraden en de leden van de Verenigde Vergadering rapporteren.

In hoofdstuk 2.1 van dit verslag is reeds toegelicht dat wij voor de jaarrekening een tolerantie voor fouten van € 2.400.000 hebben gehanteerd en een tolerantie voor onzekerheden van € 7.200.000. De rapporteringstolerantie voor dit verslag van bevindingen is daarbij gesteld op € 480.000 (20% conform uw controleprotocol). Voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie zijn de toleranties gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT.

4.2 Geconstateerde afwijkingen in de jaarrekening

Op basis van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden hebben wij enkele afwijkingen geconstateerd die de genoemde rapporteringsgrens overschrijden. Deze afwijkingen hebben wij hieronder nader toegelicht.

4.2.1 Toerekening van rentelasten voor activa aan programma's

Wij hebben bij onze controle kennis genomen van de controlememoranda van uw afdeling 'Concerncontrol'. In het controlememorandum heeft de afdeling zelf geconstateerd dat de toerekening van de rentecomponent voor activa (als onderdeel van de kapitaallasten) aan de programma's niet tijdig heeft plaatsgevonden voor investeringen die per begin van boekjaar 2016 gereed zijn gemeld.

In het controlememorandum is toegelicht dat het belang van het niet-tijdig toerekenen is berekend op € 0,65 mln. waarmee de rentecomponent in de betreffende programma's te laag worden weergegeven en de dekking in de 'algemene dekkingsmiddelen' eveneens te laag wordt weergegeven. U heeft ons toegelicht dat geen correctie van de geconstateerde afwijking zal plaatsvinden.

Wij hebben vastgesteld dat deze onjuistheid in de exploitatie per saldo een nihil-effect heeft en verder niet van invloed is op onze beoordeling van de (begrotings-)rechtmatigheid per kostendrager. Het beeld van de jaarrekening wordt naar onze mening hierdoor niet in belangrijke mate beïnvloed door de afwijking om welke reden wij kunnen instemmen met het handhaven van de huidige verwerkingswijze. Wel geven wij u in overweging om zorg te dragen voor toereikende procedures en naleving daarvan om te komen tot juiste toerekening van de rentecomponent aan de programma's.

4.2.2 Aanpassingen in het jaarverslag

Bij onze controlewerkzaamheden hebben wij enkele onnauwkeurigheden geconstateerd in het jaarverslag en de jaarrekening van het waterschap. Mede als gevolg van de aangepaste verantwoordelijkheid van de accountant voor het bestuursverslag ('de paragrafen' en programmaverantwoording) hebben wij onze bevindingen met u besproken welke ook zijn aangepast in de definitieve jaarrekening.

4. Bevindingen eindejaarscontrole

4.3 Oordeel in de controleverklaring

Wij zijn voornemens bij de jaarrekening over boekjaar 2016 een goedkeurende controleverklaring te verstrekken. De oordeelparagraaf inzake de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening luidt als volgt:

"Wij hebben de jaarrekening 2016 van Hoogheemraadschap van Delfland te Delft gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van Hoogheemraadschap van Delfland op 31 december 2016 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;*
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van het waterschap zelf.*

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;*
- De exploitatierekening over 2016;*
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.*

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit :

- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen.*

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;*
- alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.*

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat."

4. Bevindingen eindejaarscontrole

4.4 Naleving van de aanbestedingsrichtlijnen

4.4.1 Bevinding uit de managementletter

Bij ons onderzoek naar de interne beheersing van het waterschap hebben wij geconstateerd dat het proces rondom aanbestedingen beter 'in control' is dan in voorgaand jaar, maar dat er wel mogelijkheden zijn om tot verdere verbetering te komen. De belangrijkste verbetering betreft het periodiek opstellen van analyse van de belangrijkste uitgaven per leverancier ('spendanalyse') om vast te stellen of de inkopen rechtmatig zijn. Hiermee kan bovendien relatief eenvoudig ook de doelmatigheid van de inkopen betrokken worden in de analyse.

4.4.2 Opvolging tijdens de controle van de jaarrekening

Het periodiek opstellen van de genoemde spendanalyse wordt wel geïmplementeerd, maar is in 2016 nog niet structureel door u uitgevoerd. Gezien het belang van dit onderdeel voor het oordeel bij de jaarrekening hebben wij in overleg met de afdeling Juridische dienstverlening, vastgoed en inkoop (JVI) een risico analytische aanpak gehanteerd, rekening houdende met het toetsingskader voor financiële rechtmatigheid zoals dan in uw normenkader is opgenomen.

Bij onze werkzaamheden hebben wij de volgende bevindingen geconstateerd:

- Evenals in voorgaand boekjaar is ook in boekjaar 2016 sprake van een beperkt aantal (< 15) verzoeken tot goedkeuring van afwijking van het interne beleid betreffende inkoop en aanbestedingen. Wij hebben vastgesteld dat het afwijkingen betreffen die toereikend worden gemotiveerd en die veelal betrekking hebben op inhuur van deskundigen, de zogenaamde '2B diensten'.
- Wij hebben geconstateerd dat voor omvangrijke projecten (werken en leveringen) goede dossiers ter onderbouwing van het voldoen aan de (Europese) aanbestedingsregels aanwezig zijn.
- Naar aanleiding van onze controle hebben wij een drietal bevindingen geconstateerd die echter niet van invloed zijn op ons oordeel dat de in de jaarrekening verantwoorde inkopen rechtmatig hebben plaatsgevonden:
 - In één geval heeft verwerving van een 2B-dienst plaatsgevonden waarvoor een verplichting geldt om de gunning openbaar te maken ('af te melden'). Deze afmelding heeft echter niet plaatsgevonden. Deze bevinding betreft een formele onrechtmatigheid.
 - In één geval is een afwijking van het interne beleid betreffende inkoop en aanbestedingen niet geautoriseerd hoewel wel een formulier met het verzoek tot autorisatie in conceptvorm aanwezig is en u ons heeft toegelicht dat autorisatie zal plaatsvinden (heeft plaatsgevonden). Deze bevinding betreft een formele onrechtmatigheid.
 - In één geval zijn diensten afgenomen van een leverancier waarvoor in 2012 een beperkte aanbestedingsprocedure heeft plaatsgevonden waarvoor destijds een verzoek tot afwijken van het aanbestedingsbeleid is opgesteld welke ook toereikend is geautoriseerd. In 2016 is deze leverancier vanwege de specialistische kennis wederom ingehuurd, maar hier ligt geen aanbesteding of toelichting op het niet-volgen van de Europese aanbestedingsrichtlijnen ten grondslag. Deze bevinding (ad € 413.000) betreft een onrechtmatigheid die wel meetelt in ons oordeel over de rechtmatigheid, maar niet leidt tot een aangepast oordeel over rechtmatigheid van de gehele jaarrekening.

4. Bevindingen eindejaarscontrole

4.4.2 Opvolging tijdens de controle van de jaarrekening (vervolg)

Bij onze werkzaamheden hebben wij de volgende bevindingen geconstateerd (vervolg):

- Ten aanzien van de juistheid van de kosten hebben wij overigens vastgesteld dat de functiescheidingen en het interne proces inzake het autoriseren van inkoopfacturen en betalingen voldoende waarborgen biedt.

4.4.3 Aanbevelingen

Op basis van de in hoofdstuk 4.4.2 opgenomen bevindingen willen wij het belang van de interne beheersing rondom het voldoen aan de vereisten rondom inkopen en aanbestedingen benadrukken. Een toereikende beheersing kan het voldoen aan interne en externe wet- en regelgeving omtrent de inkopen en aanbestedingen waarborgen waarmee het risico op financiële onrechtmatigheden wordt ondervangen.

Om invulling te geven aan deze interne beheersing geven wij u het volgende in overweging:

- Het centraliseren van de verantwoordelijkheden in het proces van inkoop en aanbesteden bij de afdeling JVI (*repressief*)
- Het periodiek laten uitvoeren van een interne analyse op de uitgaven per leverancier om op deze wijze eventuele onrechtmatigheden tijdig te identificeren en waar mogelijk te corrigeren (*detectief*)

U heeft aangegeven opvolging te geven aan het eerstgenoemde punt door de inkoop daadwerkelijk te centraliseren. U heeft verder aangegeven het laatstgenoemde punt op te zullen volgens door het periodiek uitvoeren van een spendanalyse.

4.4.4 Conclusie

Op basis van de door ons verrichte werkzaamheden blijken geen materiële onrechtmatigheden ten aanzien van de inkopen en aanbestedingen. Wij zijn van oordeel dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 rechtmatig tot stand zijn gekomen.

4. Bevindingen eindejaarscontrole

4.5 Verantwoording van de waterschapsbelastingen

4.5.1 Algemeen

In de jaarrekening zijn omvangrijke standen en stromen ten aanzien van de waterschapsbelastingen opgenomen. De in de jaarrekening opgenomen standen en stromen komen in overleg met de Regionale Belasting Groep (RBG) tot stand en zijn opgenomen op basis van de opgave van de RBG. De opgave van de RBG is gecontroleerd door Deloitte Accountants BV, de accountant van de RBG, die een controleverklaring bij die opgave verstrekt.

Jaarrekeningpost	Bedrag
Belastingopbrengsten in het boekjaar	€ 219.723.000
Vorderingen op belastingdebiteuren	€ 31.162.000
Voorziening dubieuze belastingdebiteuren	€ -9.899.000
Nog op te leggen aanslagen belastingen	€ 6.490.000

4.5.2 Werkzaamheden en bevindingen

Onze werkzaamheden ten aanzien van de waterschapsbelastingen hebben bestaan uit het vooraf versturen van instructies aan de accountant van RBG en het achteraf uitvoeren van een dossierreview bij die accountant. Daarnaast hebben wij zelfstandig vastgesteld dat aansluiting bestaat tussen de waterschapsbelastingen volgens de jaarrekening en de opgave van de RBG. Er zijn een aantal punten die wij voor de volledigheid graag onder uw aandacht willen brengen:

- In de managementletter hebben wij een toelichting opgenomen over 'grip op waterschapsbelastingen' door het waterschap. Daarin hebben wij geconcludeerd dat het waterschap meer 'in control' is ten aanzien van de waterschapsbelastingen, vooral vanwege intensivering van het overleg met de RBG en het uitvoeren van aanvullende analyses ten aanzien van de waterschapsbelastingen.
- In boekjaar 2016 is de automatische kwijschelding van de zuiveringsheffing deels vervallen. Wij hebben met u besproken dat als gevolg daarvan de verwachting bestond dat de belastingopbrengsten zullen stijgen, maar dat hiermee samenhangend ook het saldo van de voorziening voor dubieuze debiteuren zal stijgen. Uit de jaarrekening blijkt een bevestiging van de verwachting hoewel de verhouding daarin positiever is dan wellicht vooraf werd verwacht (meer opbrengsten, beperkte stijging voorziening).

4. Bevindingen eindejaarscontrole

4.5.3 Conclusie

Naar aanleiding van onze werkzaamheden hebben wij geen bevindingen geconstateerd. De in de jaarrekening opgenomen standen en stromen inzake de waterschapsbelastingen zijn juist en volledig.

4.6 PPS-constructie met Delfluent

Bij onze controle van de jaarrekening van het waterschap hebben wij diverse controlewerkzaamheden uitgevoerd ten aanzien van de PPS-constructie met Delfluent. Daarbij hebben wij zowel de langlopende verplichting die in de balans is opgenomen gecontroleerd als de leasebetalingen die in de exploitatie zijn opgenomen. Vanwege de herfinanciering in 2016 hebben wij ook deze transactie en het daarbij ontstane agio gecontroleerd.

Betreffende de PPS-constructie met Delfluent merken wij op dat de herfinanciering resulteert in het separaat afsluiten van leningen ter vervanging van de financieringscomponent die initieel in de leaseverplichting was opgenomen. Door deze herfinanciering worden lagere leasekosten gerealiseerd en is de schuldpositie in de balans niet langer een leaseverplichting, maar een reguliere lening (vier leningen). Door de herfinanciering is er sprake van een behaald financieel voordeel. Aangezien het voordeel van jaar tot jaar fluctueert is gekozen om jaarlijks € 1,3 miljoen toe te voegen aan de reserve tariefdemping zuivering. Het overige voordeel wordt voorgesteld in de jaren tot 2030 toe te voegen aan een reserve PPS omdat in de jaren 2031 - 2033 sprake is van significant hogere lasten ten opzichte van de oude PPS-constructie. Hiermee wordt de dekking van de hogere PPS-lasten in 2031 - 2033 dus opgevangen vanuit de tot 2030 te realiseren overschotten waardoor het meerjarenbeeld niet wordt beïnvloed. Wij hebben de organisatie geadviseerd om bij besluitvorming over de toekomst van de installatie na 2033 te bezien wat de eventuele consequenties op de meerjarenraming zijn. Tot op heden wordt uitgegaan dat alle exploitatielasten worden genomen in de periode tot 2033 omdat er over deze periode concrete afspraken met Delfluent zijn gemaakt.

Naar aanleiding van de door ons verrichte werkzaamheden ten aanzien van de posities in de jaarrekening 2016 (balans en exploitatie) hebben wij geen bevindingen geconstateerd.

4. Bevindingen eindejaarscontrole

4.7 Overige bevindingen

In deze paragraaf zijn puntsgewijs een aantal bevindingen opgenomen die wij graag onder uw aandacht brengen.

- Wij hebben geen onjuistheden geconstateerd betreffende de vaste activa. Wij hebben hierbij vastgesteld dat er geen investeringen onder de grens van activeren zijn opgenomen en dat er geen sprake is van onjuiste verantwoording van projectkosten of verschuiving tussen projecten. Verder wordt op juiste wijze rekening gehouden met de afschrijvingstermijnen voor het agio en de bijdrage aan het HWBP (in overeenstemming met de Nota Investerings- en Activabeleid 2016). Er is voor twee projecten sprake van kredietoverschrijdingen die echter vallen binnen de toegestane overschrijdingen zoals bepaald door de Verenigde Vergadering en daarom niet als onrechtmatig worden aangemerkt.
- Wij hebben naar aanleiding van de bevinding uit de managementletter nader onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van prestatieverklaringen in GIDS. Naar aanleiding van dit nadere onderzoek blijken geen onvolledigheden of onjuistheden inzake de inkopen en prestatieverklaringen.
- Wij hebben uitgebreid met u gesproken over de in de jaarrekening opgenomen voorzieningen. Daarbij hebben wij vastgesteld dat de voorzieningen terecht als zodanig zijn opgenomen en dat deze toereikend worden onderbouwd met recente beheerplannen. Wel merken wij het volgende op:
 - De werkelijke onttrekkingen aan de voorzieningen voor onderhoudsbaggeren en onderhoud watergangen zijn fors lager dan de geplande onttrekkingen en dit zal volgens uw toelichting ook voor komende jaren vermoedelijk het geval zal zijn.
 - Tevens hebben wij vastgesteld dat voor diverse voorzieningen sprake is van ongeveer gelijke dotaties en onttrekkingen in het boekjaar waarmee een belangrijke doelstelling van het opnemen van een voorziening (kostenegalisatie) teniet wordt gedaan.
- Wij geven u in overweging om hier bij de bepaling van de uitgangspunten omtrent het in stand houden van de voorzieningen en de bepaling van de dotaties aan de voorzieningen (in de begroting en Nota Reserves en Voorzieningen) reeds rekening mee te houden.

4. Bevindingen eindejaarscontrole

4.8 Begrotingsrechtmatigheid

Bij onze controlewerkzaamheden inzake de jaarrekening hebben wij gecontroleerd of de jaarrekening voldoet aan het criterium van rechtmatigheid, zowel de financiële rechtmatigheid als de begrotingsrechtmatigheid. Voor die laatste geldt dat begrotingsrechtmatigheid mede wordt beoordeeld in relatie tot de 'Kadernota Rechtmatigheid 2016' van de Commissie BBV.

In de jaarrekening is het van belang om een analyse op te nemen inzake eventuele overschrijdingen en of die veroorzaakt worden door meer uitgaven binnen het voor een programma geldend beleid of dat er een andere oorzaak is voor de begrotingsoverschrijding. Voor waterschappen geldt hierbij dat overschrijdingen volgens de 'netto-kostenoverschrijding' worden beoordeeld. Compensatie van kostenoverschrijdingen kan plaatsvinden met andere, niet direct aan de overschrijding gerelateerde, baten.

Het overzicht met baten en lasten per programma is door u in hoofdstuk 6.2 van de jaarrekening opgenomen. Uit de daar opgenomen analyse blijkt dat er op een drietal programma's sprake is van begrotingsoverschrijdingen. Wij zijn echter met u van mening dat de afwijkingen ofwel niet van materieel belang zijn (programma Gezond, en zoet water als ook Afvalwaterketen en zuiveren) dan wel toereikend zijn goedgekeurd en toegelicht (programma Watersysteembeheer). Verder is er op het niveau van de kostendragers (watersysteembeheer en zuiveringsbeheer) géén sprake van begrotingsoverschrijdingen.

Programma	Overschrijding (telt niet mee)	Toelichting
Gezond, schoon en zoet water	€ 351.000	Er is sprake van een niet-materiële overschrijding die niet van invloed is op ons oordeel over de begrotingsrechtmatigheid
Watersysteembeheer	€ 2.528.000	Er is sprake van een overschrijding als gevolg van hogere kapitaallasten. Deze lasten waren niet in de gewijzigde begroting opgenomen, maar is wel goedgekeurd door de Verenigde Vergadering en is daarom niet van invloed op ons oordeel over de begrotingsrechtmatigheid.
Afvalwaterketen en zuiveren	€ 353.000	Er is sprake van een niet-materiële overschrijding die niet van invloed is op ons oordeel over de begrotingsrechtmatigheid

5. Verslaggeving in de jaarrekening

5.1 Algemeen

In boekjaar 2016 is door Hoogheemraadschap van Delfland zoals gebruikelijk gerapporteerd met inachtneming van de bepalingen van het Waterschapsbesluit. Bij de bespreking van de managementletter hebben wij u reeds geïnformeerd over het feit dat de eisen aan verslaggeving in 2016 vrijwel ongewijzigd zijn ten opzichte van voorgaand jaar.

5.2 Wet Normering Topinkomens

Op de beloning van de topfunctionarissen van Hoogheemraadschap van Delfland is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van toepassing. Het bezoldigingsmaximum voor een topfunctionaris bedraagt in 2016 € 179.000 voor zover deze een dienstbetrekking heeft en € 252.000 (of een uurtarief van € 175 per uur) voor zover deze geen dienstbetrekking heeft.

Voor Hoogheemraadschap van Delfland is de secretaris-directeur, de heer mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart, conform artikel 1.1b van de WNT, aangemerkt als topfunctionaris (met dienstbetrekking) voor de WNT. In de jaarrekening zijn, na aanpassing op basis van onze bevindingen, de juiste bedragen en een toereikende toelichting opgenomen betreffende de bezoldiging en het dienstverband van de heer Van den Wijngaart.

5. Verslaggeving in de jaarrekening

5.3 Schattingen in de jaarrekening

Om de grondslagen en bepalingen voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het college van dijkgraaf en hoogheemraden zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende posten.

Naar onze mening zijn de door het college van dijkgraaf en hoogheemraden gevormde schattingen redelijk en zijn deze toereikend toegelicht in de jaarrekening. Hieronder is een overzicht opgenomen van de belangrijkste schattingsposten.

Belangrijke schatting	Beoordeling	Toelichting
Levensduur en restwaarde van de vaste activa	Akkoord	De levensduur en restwaarde van vaste activa zoals opgenomen in de jaarrekening stemmen overeen met de door de Verenigde Vergadering vastgestelde Nota Investerings- en Activabeleid. In aanvulling hierop hebben wij vastgesteld dat de schattingen van levensduur en restwaarde van de activa in lijn liggen met de schattingen die gebruikelijk zijn binnen de sector.
Waardering van de vorderingen inzake belastingen: • Voorziening dubieuze belastingdebiteuren • Nog op te leggen aanslagen	Akkoord	De in de jaarrekening opgenomen saldi van de voorziening voor dubieuze belastingdebiteuren en nog op te leggen aanslagen is in overeenstemming met RBG tot stand gekomen. Het in de jaarrekening opgenomen saldo stemt overeen met het saldo volgens de opgave van RBG. De accountant van RBG heeft een goedkeurende verklaring verstrekt bij de opgave van RBG aan het waterschap waarin ook de genoemde saldi zijn opgenomen. Wij hebben een dossierreview uitgevoerd bij de accountant van RBG. Hierbij hebben we vastgesteld dat de door hen verrichte werkzaamheden in relatie tot de genoemde posten toereikend zijn.

5. Verslaggeving in de jaarrekening

5.3 Schattingen in de jaarrekening (vervolg)

Belangrijke schatting	Beoordeling	Toelichting
Voorzieningen	Akkoord	De belangrijkste in de jaarrekening opgenomen voorziening betreffen de voorzieningen voor de bijdrage slibverbrandingsinstallaties, voor onderhoudsbaggeren, voor Optimalisatie Afvalwater Systeem (OAS) en voor zuiveringstechnische werken. Betreffende de voorzieningen hebben wij vastgesteld dat deze toereikend onderbouwd zijn en zijn gebaseerd op prudente uitgangspunten.

5.4 Informatie in het jaarverslag

De jaarstukken voor boekjaar 2016 bestaan uit het jaarverslag (inclusief de paragrafen en de programmaverantwoording) en de jaarrekening. Conform de gewijzigde wetgeving voor de accountantscontrole hebben wij het jaarverslag onderzocht om vast te stellen of het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening en geen materiële afwijkingen bevat en of het jaarverslag alle informatie bevat die op grond van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in het Waterschapsbesluit en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

5.5 Conclusie

Wij hebben met het college van dijkgraaf en hoogheemraden de aanvaardbaarheid van de gehanteerde waarderingsgrondslagen en de consistente toepassing daarvan besproken. In dit kader komen tevens zaken aan de orde die een significante invloed hebben op de kwaliteit van de jaarverslaggeving, zoals nieuwe of gewijzigde waarderingsgrondslagen, schattingen, beoordelingen en onzekerheden en/of bijzondere transacties. Naar onze mening zijn de door het college van dijkgraaf en hoogheemraden gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en juist toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties.

6. Financiële positie en resultaat

6.1 Financiële positie en resultaat

6.1.1 Algemeen

Uit de jaarrekening over boekjaar 2016 blijkt een positief saldo van de exploitatie van € 6.183.000 (2015: € 10.891.000). Het eigen vermogen van het waterschap bedraagt ultimo 2016, na de resultaatbestemming, € 100.302.000 (ultimo 2015: € 75.530.000). De voornaamste toename van het eigen vermogen wordt verklaard door de vorming van een reserve 'niet vrij besteedbaar vermogen' vanuit onder andere de resultaatbestemming van voorgaand en huidig boekjaar.

6.1.2 Financiële positie

Gedurende de controle hebben wij met u gesproken over de financiële positie van het waterschap. Daarbij hebben wij met u gesproken over de wens om in de toekomst de schuldenpositie te reduceren en dat daarvoor een visie van het college van dijkgraaf en hoogheemraden en de leden van de Verenigde Vergadering noodzakelijk is ten aanzien van de uiteindelijk gewenste solvabiliteit (verhouding eigen vermogen en vreemd vermogen) van het waterschap. Verder is het noodzakelijk om te beoordelen in welke mate de heffingscapaciteit van de belastingen voldoende ruimte laat om ook in de toekomst de schulden daadwerkelijk te kunnen aflossen vanuit de vrije kasstromen. Wij geven u hierbij in overweging om deze visie en beoordeling in het overleg tussen het college van dijkgraaf en hoogheemraden en de leden van de Verenigde Vergadering nader uit te werken.

Verder hebben wij met u gesproken over de mogelijkheid om reserves (weerstandsvermogen) te vormen om de aanwezige risico's en hun kans op voorkomen op te kunnen vangen. Wij zijn met u van mening dat een goede analyse van de risico's en hun kans op voorkomen, met name ten aanzien van verbonden partijen, garantiestellingen, aanbestedingen en renterisico's, wenselijk is om de benodigde omvang van het weerstandsvermogen te bepalen. Hoewel het vormen van een reserve 'niet vrij besteedbaar vermogen' bijdraagt aan het inzichtelijk maken van de beklemming van een deel van het vermogen willen wij benadrukken dat een dergelijke reserve geen weergave is van de vrije kasstromen om de financieringen daadwerkelijk te kunnen aflossen.

6.1.3 Overeenstemming resultaat en kasstromen

Verder hebben wij met u besproken dat het batige exploitatieresultaat over het boekjaar niet gelijk is aan het saldo van de vrije kasstromen. Verschillen ontstaan onder andere door de uitgaven voor investeringen (waaronder de bijdrage aan het HWBP), kosten van afschrijvingen en ontwikkeling van diverse balansposities. Voor de doelstelling van reductie van de schuldenpositie zijn kasstromen uiteraard van primair belang waarbij het aan de oordeelsvorming bij kan dragen als de kasstromen en het resultaat in de jaarrekening met elkaar in lijn liggen.

7. Overige aandachtspunten

7.1 Onafhankelijkheid

In het verlengde van de Nadere voorschriften inzake Onafhankelijkheid van de openbaar accountant, bevestigen wij dat de, naar ons oordeel, onafhankelijke positie in overeenstemming is met de wettelijke en beroepsvoorschriften. Tevens bevestigen wij dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen boekjaar niet is aangetast.

In kalenderjaren 2016 en 2017 hebben wij voornamelijk assurance-dienstverlening voor uw waterschap verricht, bestaande uit:

- Controle van de jaarrekening
- Controle van de opgave fractiekosten
- Controle van de beheersing in het personeelsproces
- Controle van de opgave grensoverschrijdend afvalwater

In de genoemde kalenderjaren hebben wij één opdracht voor u verricht die niet kwalificeert als assurance-opdracht. Het belang van deze opdracht is echter beperkt in relatie tot de overeengekomen assurance-opdrachten. Het betreft de volgende opdracht:

- Advisering ten aanzien van de verwerking van de PPS-constructie in de administratie

Verder is er geen sprake van aanname of gift van geschenken, langdurige betrokkenheid bij uw organisatie, uitingen van reclame of marketing of overige bedreigingen van de onafhankelijkheid.

In onze controleaanpak zijn diverse maatregelen opgenomen die de onafhankelijkheid dienen te waarborgen. Periodiek wordt de naleving van interne en externe onafhankelijkheidsvoorschriften beoordeeld. De leden van ons controleteam moeten verder jaarlijks hun onafhankelijkheid (schriftelijk) bevestigen. Ook hieruit volgt dan wij een onafhankelijke positie hebben ten opzichte van uw waterschap.

7. Overige aandachtspunten

7.2 Fraude

Bij de uitvoering van de controle hanteren wij onder andere de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NV COS) 240 "De verantwoordelijkheid van de accountant voor het onderkennen van het risico van fraude in het kader van de controle van financiële overzichten". Fraude kan volgens de definitie in NV COS 240 zowel onttrekking van middelen als verslaggevingsfraude betreffen.

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden is primair verantwoordelijk voor de preventie van fraude. Het college van dijkgraaf en hoogheemraden is verantwoordelijk voor een cultuur van eerlijkheid en ethisch verantwoordelijk gedrag. Zij dient zowel preventieve (voorkomende) als repressieve (ondervangende) beheersingsmaatregelen te nemen om de kans op fraude zo veel mogelijk te beperken, zodat de integriteit van de financiële verslaggeving is gewaarborgd.

Tijdens de controle van de jaarrekening inventariseren wij de frauderisico's binnen uw organisatie en beoordelen wij de interne beheersingsmaatregelen die gericht zijn op het voorkomen en ontdekken van fraude. Hiervoor analyseren wij het frauderisico in relatie tot een drietal drijfveren voor frauduleus handelen: a) prikkel en/of druk, b) gelegenheid en c) rationalisatie. Naar aanleiding van deze analyse hebben we voor uw waterschap geen verhoogd risico voor frauduleus handelen geïdentificeerd. De belangrijkste reguliere frauderisico's die wij in het kader van de controle hebben geïdentificeerd zijn:

- Onvolledige verantwoording van de opbrengsten uit belastingen
- Onrechtmatige of onjuiste uitstroom van middelen
- Onrechtmatige of onjuiste toekenning van opdrachten aan leveranciers

Tijdens de controle bleek ons dat binnen uw organisatie reeds de nodige aandacht wordt besteed aan de onderwerpen fraude en integriteit. U heeft aangegeven belang te hechten aan een adequate beheersing van frauderisico's. Hierover hebben wij gedurende de controle enkele malen overleg met u gehad waarbij geen nieuwe frauderisico's of relevante tekortkomingen in de beheersing of risicomanagement zijn geïdentificeerd.

Uit het in opdracht van u door Deloitte Accountants BV uitgevoerd onderzoek naar de uitgaande geldstromen zijn geen bevindingen gebleken. Deze constatering ondersteunt uw aandacht voor adequate beheersing van frauderisico's evenals uw standpunt dat geen sprake is van fraude binnen uw organisatie.

Naar aanleiding van onze werkzaamheden hebben wij geen fraude of onregelmatigheden geconstateerd. Volledigheidshalve wijzen wij erop dat onze controle niet specifiek gericht is op het ontdekken van fraude.